

De jongen in het Achterhuis

SHARON DOGAR

Het indrukwekkende en ontroerende verhaal
van Peter van Pels

DE FONTEIN

Voorwoord

Het jaar 1945 is bijna vijf maanden bezig. De Tweede Wereldoorlog nadert zijn einde. Peter van Pels* is in het concentratiekamp Mauthausen.** Er wordt vermeld dat hij daar op 11 april is opgenomen in de ziekenboek. Dat zou betekenen dat hij drie weken in de ziekenboek heeft gelegen, wat niet klopt of wel heel uitzonderlijk is. Niemand die de nazibezetting van Nederland, het transport naar Auschwitz en de tocht door Polen en Oostenrijk naar Mauthausen had overleefd en daarna drie maanden in dit concentratiekamp had ‘gewerkt’, kon het in de ziekenboek langer dan een paar dagen volhouden. De ziekenboek was een voorportaal van de dood. Er was geen verzorging en nauwelijks iets te eten – niet in deze fase van de oorlog.

Er bestaan echter ongelooflijke verhalen van mensen die tijdens de Holocaust ondanks alles bleven leven, dus het zou waar kunnen zijn. En als het waar is? Als Peter drie weken in de ziekenboek lag en hij in gedachten terugging naar zijn korte leven? Hij was achttien. Van die achttien jaar heeft hij

* Bekend als Peter van Daan in *Het Achterhuis* – Het dagboek van Anne Frank

** Een van de verschrikkelijkste concentratiekampen uit de Tweede Wereldoorlog

twee jaar doorgebracht in het Achterhuis in Amsterdam, het huis dat bekend is geworden door *Het dagboek van Anne Frank*. Hoe was het daar echter voor Peter?

In dit verzonnen verhaal, dat op historische gebeurtenissen is gebaseerd, probeer ik me voor te stellen hoe het geweest moet zijn om met Anne Frank in één huis te wonen, hoe het was om het doelwit van haar verliefdheid te zijn en zo wreed van haar gescheiden te worden vlak voordat Nederland werd bevrijd.

Een van de vele dingen die het verhaal van Anne Frank zo hartverscheurend maken, is dat ze het bijna hadden overleefd, dat Anne en haar familie en vrienden in het Achterhuis het einde van de oorlog bijna hadden gehaald. Ze zaten in de laatste trein die vanuit Nederland naar Auschwitz ging. Aan het eind van de oorlog was slechts één van hen nog in leven: Annes geliefde vader, Otto Frank.

Terwijl ik dit schrijf zou Anne, als ze in leven was gebleven, over de tachtig zijn. Misschien zou ze nog steeds verhalen schrijven en ons nog steeds eraan herinneren hoe het is om je aan de mooie dingen van het leven vast te houden terwijl de wereld om je heen bestaat uit dood, haat en vernietiging.

Ondanks haar bijzondere intelligentie en zelfbewustzijn, wist Anne tijdens haar leven natuurlijk niet dat ze op een dag een icoon zou worden. Ze was een heel gepassioneerde, intelligente, trotse en soms moeilijke jonge vrouw. Otto Frank verklaarde dat hij de Anne Frank die iedereen door haar dagboek denkt zo goed te kennen niet kende en dat hij hieruit maar één conclusie kon trekken: 'dat wij als ouders onze kinderen niet kennen'. Elke 'verzonnen' gebeurtenis over wat er in het Achterhuis is gebeurd, moet in het licht van deze verklaring van Annes vader gelezen worden. De Anne in haar

dagboek is niet per se dezelfde Anne die de mensen in het Achterhuis kenden.

En Peter? Lijkt de Peter over wie Anne schrijft op de echte Peter of de Peter die hij volgens hemzelf was? Wat betekent het om in een dagboek voor te komen (met name in een dagboek dat zo bekend werd) en voor altijd vast te liggen zoals je gezien werd door de ogen van iemand anders? Misschien was Peter wel helemaal niet zo – en zoals Anne zelf meerdere keren oppert: hij was in elk geval anders dan zij had gedacht.

De manier waarop we beide mensen en de geschiedenis zien, kan gedurende de tijd veranderen. Annes dagboek maakt een wezenlijk onderdeel van onze geschiedenis uit. Het laat ons tot in detail zien wat het betekende om onder te duiken tijdens de nazibezetting en de ‘zuivering’* van Nederland. Schrijvers mogen niet spelen met de feiten van de Holocaust, maar wat we wel kunnen doen is ons proberen voor te stellen hoe het tussen de mensen in het Achterhuis is gegaan – en hoe ze over elkaar gedacht kunnen hebben. Hoe kunnen we weten wat Anne over dit alles zou zeggen als ze nog zou leven? Ze zou zeker met meer liefde over haar moeder en Fritz Pfeffer spreken. Wat we als jongvolwassenen voelen kan heel intens en gepassioneerd zijn, maar het is niet de enige waarheid.

En wat zouden de anderen vinden van het beeld dat Anne van hen schetst? Met name Peter? Dit is wat ik me heb proberen voor te stellen. Hoe het voor Peter geweest kan zijn. Ik heb mijn best gedaan om niets te veranderen aan de gegevens die bekend zijn over hun verblijf in het Achterhuis of (voor zover het mogelijk is om die te weten) aan de gegevens

* Zo noemden de Duitsers het als ze alle Joden, zigeuners, verminkten en gehandicapten uit een wijk of gebied hadden gehaald en naar werk- en concentratiekampen hadden gedeporteerd.

over wat er gebeurde nadat ze het Achterhuis verlieten en in de concentratiekampen terechtkwamen.

Je iets proberen in te beelden kan belangrijk zijn voor het levend houden van de geschiedenis, en er was niemand bewuster, slimmer en nieuwsgieriger naar de wereld dan Anne Frank. Verdrietig genoeg kunnen we niet terugdraaien wat er met haar, haar familie en haar vrienden is gebeurd. We kunnen haar verhaal echter wel blijven vertellen en nadenken over wat het betekent om mens te zijn, zowel in onze liefde als in onze haat – en we kunnen (zoals Anne Frank heeft gedaan) ons best doen om de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog levend te houden voor elke nieuwe generatie, in de hoop dat die zich ervan bewust blijven welke catastrofale gevolgen het kan hebben als haat een kans krijgt.

Wij droomden in de woeste nachten
heftige, verstikte dromen,
met lijf en ziel gedroomd.
Thuiskomen; eten; vertellen.
Tot kort, zacht,
het bevel van de ochtend klonk:
Wstawać;
en ons hart in ons lichaam brak.

Nu hebben wij onze huizen teruggevonden
onze buiken zijn vol,
we hebben niets meer te vertellen.
Het is tijd. Gauw zullen we het weer horen,
het bevel van de vreemde:
Wstawać.

– Primo Levi, chemicus, verzetsman, schrijver,
overlevende van Auschwitz

Peter: Oostenrijk, Mauthausen, ziekenboeg

Ik denk dat ik nog leef.

Maar ik weet het niet zeker.

Ik ben ziek.

Ik moet wel ziek zijn, want ik lig. We liggen nooit.

In de kampen bestaat er niet zoiets als rust.

Ik zou brokken steen moeten sjouwen, de trappen van de steengroeve op. Het is een lange weg naar de top van de groeve. Ik weet nooit of ik het zal halen. Als er voor ons iemand valt, vallen we allemaal, tenzij we snel zijn. Soms wachten de bewakers tot een van ons bij de bovenste trede is en zijn zware last al denkt te kunnen neerleggen. Op dat moment halen ze uit met hun laarzen en trappen ons naar beneden. Als dominostenen vallen we om.

Dat is het enige wat ik nog weet, dat ik langs de helling van de groeve val. Ik voel mijn lichaam ergens tegenaan komen en stuiteren. Ik voel de andere lichamen boven op me vallen. Ik word verpletterd, knokig lijf op knokig lijf. We zijn allemaal zo mager geworden. Mijn botten kraken. Ik stik. De lichamen boven me gaan opzij, de dood wordt opzij geduwd door de levenden. Ik kan ademen. Mijn botten schuiven weer op hun plek. Ik leef en ik moet opstaan, an-

ders word ik met de doden op één hoop gegooid. Ik probeer op te staan.

Ik begrijp waarom de bewakers lachen. Ik zie eruit als een marionet. Een marionet van botten waar de touwtjes van doorgesneden zijn. Ik sta. Ik loop. Ik ga verder. Maar ik weet dat ik eigenlijk nog dood op de grond lig, dat er elke dag een deel van ons sterft. En we laten een deel van ons sterven. We moeten wel – om te overleven.

Er zal snel iemand komen om me wakker te maken en dan zal de nachtmerrie weer beginnen.

Ik wacht op het woord, dat woord:

Wstawać.

Opstaan.

Als ze komen moet ik opstaan en werken, of ik moet doodgaan.

Misschien ben ik al dood aan het gaan.

Dat doet iedereen uiteindelijk, er is geen ontkomen aan.

En nu is het mijn beurt.

Het is een opluchting.

Het nare van liggen is dat er beelden komen. Ze blijven maar komen. Ze herinneren me aan wie ik was.

De wereld.

Mijn leven.

Heimweh.

Het verlangen naar thuis. We proberen dat te vermijden als het kan. Het kan fataal zijn.

Ik heb het heet. Mijn hoofd bonkt. Mijn lichaam doet pijn. Dit zijn maar woorden, ze zeggen niets over de pijn. Over mijn botten die langs elkaar schuren. Er zijn geen woorden voor deze pijn.

Maar de herinneringen zijn erger – beelden van een tijd die voorbij is. Van een tijd die ik moet ontkennen, zodat ik

verder kan als ze me wakker komen maken. Zodat ik mijn ene voet voor de andere kan zetten, alsof dat het enige moment is dat bestaat, deze dag, deze nacht, om door te kunnen gaan – en te overleven.

Om mijn verhaal te vertellen.

Maar de herinneringen laten zich niet verdringen, ze duwen mijn verzet opzij.

Ze sijpelen door de kieren.

Er was een meisje, toch? Er was een plek.

Een plek waar de bladeren van een boom als gouden munten op het water vielen. We keken ernaar vanuit het zolder-raam... en daarvoor was er een huis, een straat, een wereld, een meisje van wie ik hield...

DEEL I

Het Achterhuis

13 JULI 1942

Peter van Pels: Amsterdam, Zuider Amstellaan

Ik ren door deze straten; het is vroeg in de ochtend en de zon probeert door de mist heen te breken. Mijn voetstappen weerkaatsen. Mijn gedachten ratelen: Ik ga niet onderduiken. Ik ga niet onderduiken – en zeker niet met de familie Frank!

Ik weet niet waar ik naartoe zal gaan; ik weet alleen dat ik het niet kan. Ik kan niet in een huis gaan zitten, opgesloten in een kleine ruimte met twee meisjes (zeker niet met Anne Frank) en Mutti en mevrouw Frank! Het feit dat mijn vader zaken met hen doet wil nog niet zeggen dat we ze aardig moeten vinden! Ik waag het erop en blijf liever op straat zwerven.

Ik voel de tegels onder mijn voeten. Ergens achter me klinkt het geluid van een motor. Ik weet direct wat het is. We kennen dat geluid allemaal: een legervoertuig.

Ik loop langzamer, blijf in de schaduw. Het is nog spertijd voor Joden, niet dat ik eruitzie als een Jood.

Ik ben er bijna.

Bij het huis van Liese.

‘Liese.’

Ik fluister haar naam. Ik stel me haar gezicht voor, haar

lichte ogen en haar zachte, donkere haar. Ik stel me voor wat ze zal doen als ik haar vertel dat ik vlucht. Misschien houdt ze me vast, misschien gaat ze naast me liggen in het gras. Misschien...

Even verderop komt een vrachtwagen de hoek om. Ik moet opletten. Ik moet over de muur in haar achtertuin klimmen.

Ik neem een aanloop en spring. Hij is hoog. Ik red het niet.

Het geluid van de vrachtwagen komt dichterbij.

Ik raak de muur met mijn linkervoet en terwijl mijn handen tintelen van angst grijp ik met mijn rechterhand de bovenkant vast – en deze keer lukt het me.

Ik laat me in het gras vallen. Ik haal diep adem en voel met mijn handen om me heen of er een steentje ligt, een takje, iets wat ik tegen haar raam kan gooien om haar wakker te maken.

Maar iets houdt me tegen. Ik luister. Het is stil in de straten. Er is geen geluid. De motor is gestopt. Ik sta aan de grond genageld. Hebben ze me gezien? Zoeken ze nu in de straten, luisteren ze, wachten ze tot ik mezelf verraad, tot ik een geluid maak?

De stilte wordt verstoord door gebonk, het lawaai van vuisten op een deur en schreeuwende stemmen.

‘Openmaken! Openmaken!’

Ik sta in de tuin, verstijfd. Ik kijk toe terwijl de lichten aangaan. Ik zie een schim van Lieses gezicht als ze de gordijnen opzijschuift – dan is ze verdwenen. Ik zie hoe de hele familie in de verlichte woonkamer verschijnt. Ze hebben hun nachtkleding nog aan. Ze gebaren, discussiëren, maar uiteindelijk pakken ze hun koffers, trekken hun jassen aan en verdwijnen – met Liese.

Ik weet dat ze meisjes oproepen. Ik weet dat dat de reden is dat we gaan onderduiken, omdat Margot Frank is opgeroepen. Maar ik had nooit verwacht dat het Liese zou overkomen.

Ik wil naar haar toe rennen, maar mijn benen bewegen niet. In mijn hand achter mijn rug heb ik nog steeds een steen vast. Ik weet niet hoelang het duurt voordat ik me weer kan bewegen, voordat ik op de muur klim en naar de hoek van de straat ren, maar ik weet dat het te laat is. De vrachtwagen komt al in beweging, ik zie hoe hij de hoek om gaat en wegrijdt.

En Liese zit erin.

Ik begin te rennen. Ik ren hard, maar de vrachtwagen dendert al door de straat.

Liese!

Liese!

De vrachtwagen rijdt door, verdwijnt. Ik blijf rennen totdat ik op mijn knieën val. Te laat.

Te laat.

Ze is weg.

Ik kan het niet geloven. Waarom? Waarom zij? Waarom nu?

Ik loop terug naar het huis. De deur is op slot maar ik weet waar de sleutel ligt. Langzaam open ik de deur. Alles is opgeruimd en netjes. De klep van de piano staat omhoog; Lieses lievelingsstuk staat op de standaard. Alles ziet er hetzelfde uit, maar zij ontbreekt en dus is alles anders. Waar brengen ze haar naartoe? En waarom hebben ze iedereen meegenomen? Waar moet ik nu naartoe?

Ik weet niet wat ik moet doen.

Ik kijk door het raam naar de straat. Ik kijk op mijn horloge. Acht minuten voor halfzeven. Over een paar uur word

ik op het kantoor van meneer Frank verwacht. We gaan er afzonderlijk naartoe. Allemaal. We lopen het pand binnen alsof we gewoon op bezoek gaan, zoals altijd, alleen deze keer komen we niet meer naar buiten.

We blijven daar.

We weten niet voor hoelang.

Ik staar door het raam.

Het is vroeg en de straten zijn nog leeg, net als ik. Ik kan alleen maar aan de vrachtwagen denken die uit het zicht verdwijnt, en het feit dat ik daar stond en het liet gebeuren. Hoe had ik ooit kunnen denken dat ik aan ze kon ontsnappen of tegen hen kon vechten? Ze is weg.

En ik weet wat ik zal doen.

Ik ga onderduiken.

Ik wacht en zie de eerste mensen door de straten lopen. Ik wacht en zie hoe de zon hoger aan de hemel komt te staan. Ik wacht en kijk toe hoe de wereld tot leven komt. Ik wacht en weet dat ik niet weg zal lopen omdat er geen plek is waar ik heen kan.

Ik kijk door het raam.

De wereld die ik zie is mijn wereld niet meer – hij is van hen. Van de Nationaal Socialistische Duitse Arbeiderspartij, van de nazi's. Ze hebben hem van me afgenomen, beetje bij beetje. Ik kan niet meer met de tram of in een auto rijden, zoals anderen. Ik kan niet meer in hetzelfde water zwemmen of dezelfde bioscoop binnengaan en een film kijken. Ik kan niets kopen in een niet-Joodse winkel. Ik kan niet zomaar op een bankje gaan zitten. Ik kan geen water drinken uit de fonteinnetjes op straat. Ik kan nergens heen gaan zonder een ster op mijn borst. Ik kan niet... Ik kan niet... Ik kan niets doen. Als iemand besluit om me aan te vallen, hoef ik geen hulp te verwachten. Ik moet niets terugdoen. Als ik dat doe kunnen

ze me doodslaan zonder dat iemand hen zal tegenhouden. Als ik niet terugvecht ben ik precies dat wat ze over me zeggen: een laffe Jodenjongen.

Het is me nu allemaal zo duidelijk.

Ik kan niet geloven dat ik het niet eerder heb ingezien.

Hoe heb ik het kunnen negeren?

Hoe heb ik ooit kunnen denken dat ik zou kunnen ontsnappen?

Hoe heb ik ooit kunnen denken dat ik kon vechten?

Ik moet gaan. Het is tijd. Ik pak een tas en een extra jas met een ster erop, maar op het laatste moment besluit ik hem niet aan te trekken. Als dit de laatste keer is dat ik door de stad loop, dan doe ik dat als een vrij iemand, als mezelf, en als er iets gebeurt, als ze me oppakken, dan zij het zo.

Het is misschien wel een uur lopen naar de Prinsengracht. Aan het eind ervan is een pakhuis en bovenin, aan de achterkant, is een achterhuis.

Niemand weet dat, behalve de medewerkers die ons helpen. Vader zegt dat we geluk hebben, geluk omdat hij toevallig zakendoet met meneer Frank. Geluk omdat hij ons gevraagd heeft om met hen onder te duiken. Ik denk daar anders over. Ik zou liever in Amerika zijn.

Ik heb een plattegrond van het Achterhuis. Ik weet waar ik naar binnen moet, welke trap ik op moet en hoe ik bij het Achterhuis moet komen, waar de kamers verscholen liggen. Waar ik me zal verschuilen.

Ik moet nu gaan.

Als ik ga.

Ik loop op straat. De zon schijnt op mijn gezicht. Ik heb geen ster op mijn borst. Eén uur ben ik nog vrij. Nog één uur. De wereld om me heen komt me vreemd voor: haarscherp en prachtig. Zonder mijn ster hoeft ik geen medelijdende blik-

ken te verdragen. Ik ben vergeten hoe het is om niet op te vallen. Ik sta stil. Drink uit een fontein. Mutti zou het vreselijk vinden. Als ik betrapt word, kan ik opgepakt worden, doodgeschoten, gedeporteerd. Een Jood die uit een fontein drinkt! Ik kan alle niet-Joden besmetten, maar met wat?

Wat heb ik dat zo verschrikkelijk is?

‘Goedemorgen!’ zegt een vrouw, en ze lacht naar me. Ik lach terug maar ondertussen denk ik: ik ben een Jood, stom mens, zie je dat dan niet? Heb je daar een ster voor nodig? Hier, wil ik tegen haar zeggen, doe hem maar op. Als je zo’n medelijden met ons hebt, waarom doen jullie dan niet allemaal een ster op? Wie zou dan nog kunnen zeggen wat het verschil is tussen ons?

Maar ik zeg niets.

Ik glimlach alleen terug.

En loop door.

De wandeling is snel voorbij; te snel. De brede straten hebben plaatsgemaakt voor grachten en smalle straatjes rond het centrum van Amsterdam. En ik ben er. Ik ben bij het pakhuis: Prinsengracht 263. Ik kijk naar de brede houten deuren van het pakhuis en de smalle deur boven aan de trap waar ik doorheen moet.

Ik ben bang.

Ik wil rennen. Ik wil rennen en blijven rennen en niet meer stoppen tot ik Liese heb gevonden. Ik zal haar hand vasthouden en we zullen samen rennen tot we bij een bos komen, bij de heuvels, bij grotten waar we ons kunnen verstoppen. Maar die zijn hier niet, hier is alles vlak. We zijn al vanuit Duitsland naar Nederland gevlucht. En nu zijn we omringeld. De nazi’s zijn overal: Luxemburg, België, Frankrijk. Nederland is slechts een van de landen op de kaart van de nazi’s. We kunnen nergens naartoe. Ik staar naar de deur.

Ik word misselijk.

Ik voel de hete zon op mijn rug.

Ik draai me om en kijk naar de straat. Ik mag dit niet doen. Ik mag niets doen wat aandacht kan trekken, maar ik kan het niet helpen. Ik draai me om en kijk de smalle straat in. Ik kijk naar de bomen en het water van de gracht. Ik kijk naar de mensen die voorbijlopen, maar het heeft geen zin om hier te blijven staan kijken. Er zal niks veranderen.

Liese komt niet terug.

Waarschijnlijk zie ik haar nooit meer.

Ik heet Peter van Pels. Ik ben bijna zestien jaar. Ik loop de stenen trap op en draai de knop van de smalle houten deur om. Ik duw hem open en stap naar binnen. De deur valt vanzelf achter me dicht.

Ik zie de straat nog zo voor me en ik kan de zachte zomerlucht voelen. Frisse lucht. In het Achterhuis verlangde ik naar frisse lucht zoals ik nu naar de smaak van verse groenten en gelach verlang.

Als iets wat voorbij is, en wat je maar beter kunt vergeten.

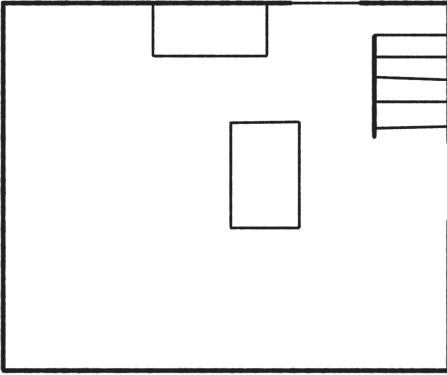
Peter gaat het Achterhuis binnen: Prinsengracht 263, Amsterdam

Het is donker en warm tussen de twee deuren. Er hangt een mufte lucht. Ik duw de tweede deur open en ga de trap op. In gedachten zie ik de plattegrond voor me.

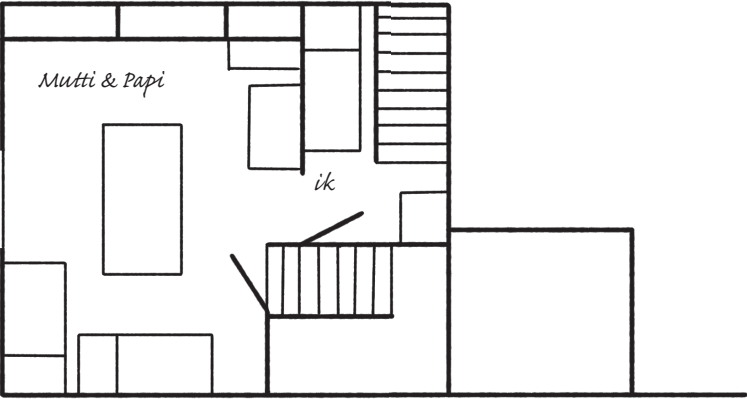
Ik moet in één keer goed lopen. Ik mag geen lawaai maken. Ik loop langs het raam waar KANTOOR op staat geschreven. Achter het glas klinken stemmen, schaduwen van mensen bewegen. Ik ben een geest; ze weten niet dat ik hier ben. Ik loop voorzichtig door de donkere, smalle gang. De hitte is verstikkend. Een paar treden naar boven en de gang wordt breder. Aan mijn linkerkant is een raam dat is afgedekt met donkere stof. Daaronder is nog een trap, die naar beneden gaat. Het is donker. Ik blijf staan en wacht tot mijn ogen aan het duister gewend zijn. Voor me is een deur met een slot erop. Ik wil niet naar binnen gaan. Ik wil me om draaien. Ik wil wegrennen. En dan zie ik in gedachten de vrachtwagen de straat uit rijden. Mijn hart klopt zo snel dat ik geen adem kan halen. Ik til het slot op, voordat ik me kan bedenken, en open de deur.

Ik hoor een hoge, heldere stem: 'We hebben wel geluk gehad, hè? Stel je voor dat we geen vader hadden met een Achterhuis, of dat we hier zaten terwijl we allemaal een hekel aan elkaar hadden!'

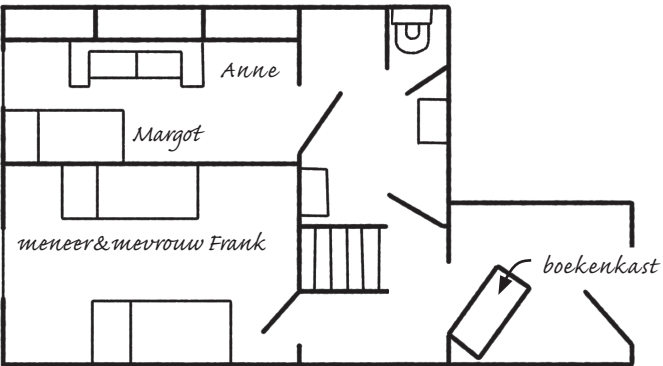
zolder

3e verdieping

2e verdieping

Ik voel een scherpe steek van ergernis. Anne Frank, even luidruchtig en vol van zichzelf als altijd. Geluk? Hoezo hebben we geluk? Ze klinkt alsof we een spel aan het spelen zijn.

Recht voor me is nog een trap: steil en gevaarlijk. De stemmen komen van links. Alles is klein en benauwd als de straatjes buiten. En donker.

Ik ga naar links en sta in de deuropening. De familie Frank zit aan een tafel. Ze draaien zich allemaal om en kijken naar me.

‘O!’ zegt mevrouw Frank. Even valt er een stilte. Alsof ze zijn geschrokken. We staren elkaar aan. ‘O, Peter! Jij bent het! Ik wist even niet wie je was!’

Ik knipper met mijn ogen. In het halfduister kan ik hun gezichten bijna niet zien. Meneer Frank staat op en komt naar me toe. Hij glimlacht. ‘Peter! Je bent er! Kom, dan laat ik je je kamer zien.’

‘Kamer!’ zegt Anne. ‘Zo zou ik het niet noemen!’

‘Anne!’ zegt haar moeder. Ik kijk niet naar haar. Anne Frank heeft al voldoende aan zichzelf zonder mijn aandacht.

‘Dag Peter,’ zegt Margot, zacht. Waarom ben jij hier? De gedachte schiet door mijn hoofd. Waarom ben jij hier, en Liese niet? Ik knik naar haar.

Meneer Frank leidt me terug naar de steile trap. Ik volg hem, langzaam. We lopen door de keuken.

‘Dit is de kamer van je ouders en onze gemeenschappelijke keuken. We moeten allemaal inschikken, vrees ik.’

Ik zeg niets. Ik kan niets zeggen. Naast de wasbak is een deuropening. Hij gaat erdoorheen.

‘En dit is jouw kamer.’

Er is een raam dat is afgedekt. Het is moeilijk te geloven dat daarachter de zon schijnt. We staan dicht bij elkaar omdat er geen ruimte is. Naast ons is nog een trap omhoog.

‘Hierboven zijn de zolderkamers, waar we alles opslaan, en waar we de was ophangen. Dat betekent dat er helaas af en toe iemand van ons door jouw kamer loopt.’

Er komt tenminste ergens licht vandaan.

‘De zolderramen zitten te hoog om te verduisteren,’ zegt meneer Frank, ‘dus in deze kamer komt nog een beetje licht naar binnen!’

Het is alsof hij mijn gedachten kan lezen. Ik haal diep adem. Direct naast de trap staat een bed. Aan het voeteneind staat een bureau.

‘Goed,’ zegt hij, ‘je zou het normaal gesproken misschien geen kamer noemen, maar de ruimte is wel helemaal van jou.’

Ik ga op het bed zitten.

‘Dank u wel,’ zeg ik. De woorden komen er niet erg overtuigend uit.

‘Ik laat je maar even...’ maar hij blijft in de deuropening staan. ‘Wil je de badkamer nog zien?’

Ik schud mijn hoofd.

‘Weet je de namen nog van de medewerkers beneden die ons helpen?’

Ik schud mijn hoofd, ik herinner me ze niet.

Meneer Frank glimlacht. ‘Nou, je hebt nog voldoende tijd om ze te leren kennen! Miep Gies is ons belangrijkste contact met de buitenwereld. En dan heb je meneer Kugler, meneer Kleiman en Bep en haar vader, meneer Voskuil.’

‘Dank u,’ zeg ik opnieuw.

‘Nou, kom maar naar beneden als je klaar bent, dan drinken we wat. En Peter: welkom!’

‘Dank u,’ zeg ik snel. Ik wil dat hij weggaat.

Ik ga liggen. Ik doe mijn ogen dicht. Achter mijn oogleden bonkt de hitte in mijn hoofd. Er is geen lucht in de ka-

mer. Als ik mijn armen uitstrek... als ik mijn armen uitstrek stoot ik tegen de muur aan de ene kant en tegen de trap aan de andere. Als ik mijn benen strek kom ik met mijn voeten tegen de deur. Ik lig op bed en hou alles dicht bij me. Ergens buiten luidt de kerkklok het kwartier.

Ik doe mijn ogen dicht en begin te trillen. Ik open mijn ogen maar ik zie nog steeds Lieses gezicht achter het raam – en de vrachtwagen die uit het zicht verdwijnt.

Waar is ze?

Waar brengen ze haar naartoe?

Ik word wakker van stemmen in de ruimte naast me.

Anne lacht. ‘Mevrouw Van Pels, zitten er in die doos echt hoeden?’

‘Nee! Nee!’ zegt moeder. ‘Dat is geen hoed, het is een... kamerpot!’ Iedereen lacht, Mutti het hardst. Ik trek het laken over me heen. Ik verberg mijn hoofd onder het dunne katoen en trek mijn benen op, probeer te ontsnappen, maar het beeld blijft komen... Lieses gezicht... Een schelle, gloeiende pijn schiet door mijn hoofd. Wit, als een lichtflits.

Mutti staat in de deuropening. ‘Peter?’ vraagt ze. ‘Peter!’ Ze wil mijn hand pakken, maar ik trek snel mijn arm onder de dekens. Ze bijt op haar lip.

‘Je bent er!’ zegt ze. ‘Godzijdank.’

‘Waarom zou ik er niet zijn?’

Ze kijkt me aan. Ik kijk de andere kant op.

Dus ze wist het.

Ze had door dat ik wilde weglopen.

Ik zeg niets.

Ik wil dat ze weggaat.

Maar dat doet ze niet. In plaats daarvan kijkt ze om zich heen.

‘O, Peter!’ fluistert ze. ‘Het is zo klein.’ En dan zucht ze

diep. 'Maar we zijn tenminste allemaal hier. En we zijn veilig.'

Behalve Liese.

Ik zeg niets. Ik zeg nooit zo veel, in tegenstelling tot de familie Frank, maar ik denk wel veel na. Ik vraag me af hoe je dit een leven kunt noemen. Hoe moeten we het in deze kleine ruimte uithouden? We zitten gevangen in dit gebouw, als ratten in de val, wachtend tot we gepakt zullen worden. De pijn schiet weer door mijn hoofd, bliksem die in een kerktoeren slaat.

Annes stem dringt door tot boven. 'We hebben al heel, heel veel jam gemaakt... en ruikt het hier niet heerlijk – naar kersen en suiker! O, en vader, volgens mij is dit het beste onderduikadres van heel Nederland!'

Ik voel mijn lichaam verstijven. Ik kan het niet helpen. Ik kan er niks aan doen. Bij het horen van haar woorden krimp ik ineem. Het gaat vanzelf, alsof mijn lichaam door de muren heen wil kruipen, terug naar buiten.

Terug naar waar Liese is.

Waarom ben ik niet gebleven? Waarom heb ik niet gevochten? Waarom bleef ik daar maar staan met die steen in mijn hand, zonder iets te doen?

Ik kreun hardop.

'Ze doet alsof we hier op theevisite zijn!' sis ik.

'Peter!' zegt Mutti. 'We moeten...'

'Dankbaar zijn!' zeg ik snel, want ik ben bang dat ik tegen haar zal schreeuwen of haar zal slaan als ik het haar hoor zeggen.

Mutti kijkt naar me. 'Het spijt me,' zegt ze, 'ik weet dat dit moeilijk voor je is, maar we hebben geluk! Geluk omdat we nog leven en omdat iemand bereid is ons te helpen!'

Geluk! Weer dat woord. Geluk!

Ik voel me niet gelukkig.

‘Peter?’ vraagt ze, en ik draai mijn hoofd om en kijk haar aan.

‘Wat?’

‘In die doos zat niet alleen een po!’

Ze gebaart naar de deur en daar staat Mouschi. Mijn kat.

‘O!’ zeg ik. Mutti lacht.

Mouschi springt op mijn bed en krult zich tegen me aan.

‘Dank u wel!’ zeg ik.

‘En nu hij hier is, wat kunnen de anderen er nog van zeggen?’ fluistert ze.

Ik geef geen antwoord, ik verberg mijn gezicht in zijn vacht. Als ik opkijk is ze verdwenen.*

* In werkelijkheid kwam Mouschi tegelijkertijd met Peter naar het Achterhuis. Ik ben Carol Anne Lee dankbaar voor deze informatie. Bovendien gaf zij als commentaar dat Mouschi een kater was, ook al refereert Anne aan Mouschi met ‘zij’.

Ik wist het niet.

Ik wist niet dat een bed onder een zolder een luxe is. Ik rouwde om mijn vrijheid, maar ik wist niet dat rouwen een zege is en een voorrecht, net als verdriet.

Hier in het Lager bestaan geen gevoelens. Alleen de minuten die voorbijgaan, de ene voet voor de andere, de modder, overeind blijven, je lepel vasthouden voor de soep zodat niemand hem kan stelen. Je kunt niet rouwen om iemand anders, want je moet voorkomen dat jij de volgende bent.

Voor Jem, Xa en Ella,
onze kinderen.
Dit is voor jullie.
Dank jullie wel.

Moge je nooit je hoofd hoeven neerleggen zonder dat er een
hand is om vast te houden...

www.defonteinkinderboeken.nl
www.annexed.co.uk

Oorspronkelijke titel: *Annexed*
Verschenen bij Andersen Press Ltd.

© 2010 Sharon Dogar

Voor deze uitgave:

© 2011 Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling: Aimée Warmerdam

Omslagafbeelding: Andersen Press

Omslagontwerp en grafische verzorging: Zeno

Het gedicht op pagina 9 is afkomstig uit *Het respijt* van Primo Levi.

Nederlandse vertaling © 1988 Frida de Matteis-Vogels en

J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 261 6002 8

NUR 284